

ו"ל דהתם במין אחד והכא בשני מינין ואין צריכה וכדאיתא התם להדי' אצל לא יאמר עול אהה חיעין ואני שעורין וכו'. ואכתי לא ניחא לי דהא חגיגה בתמורה ר"פ כל האסורין וכן שני שותפין שחלקו אחד נטל עשרה טללים ואחד נטל תשעה וכלב את שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרין, ופריך נשקול חד צדדי כלב ולישהרי אינך. וזה משום צריכה אלמא שאפילו בשני מינין אמרינן צריכה. ושמא רבא סבר שצני מינין אין צריכה והאי משנה בפשטי אפילו לא שוי כלבא עפי וכו' עכ"ל. והוא תמוכו מאד דהרי אין שם צריכה בשני מינין אלא במין אחד, עלה זה נגד שאר הטללים, ואדרבא אי ה"י צריכה אפילו בשני מינין, ה"י דין שהכל מותרין בכל עשרה נפלו לחלקו, וכבר עמד בזה צ"ח מלבושי יו"ט הכ"ל.

והנראה צעיקר הדין שאמרינן אין צריכה באחין ושותפין שחלקו ולקוחות הן, יש לפרש בשתי פנים, האחד שצנוף הדבר לקוחות הם חשיבו, משום דאולי זה נטל חלקו של זה, ואיך נטל חלקו של זה, או שפירשו שצנוף הדבר נטל כל אחד מדין ירושחו או מדין שותפתו, ואינו נטל משל חבירו כלום, רק שמי"מ דין החלוקה לקוחות הן חשיבו, וכל חלקה לוקח ומוכר יש צה, שהרי כשהן צאין לחלוק אם לא ה"י נטל חלק זה, ה"י בהכרח שהשני ה"י נטל זה החלק, ועכשיו שהוא נטל החלק זה זהו שמשיי אותו ללוקח, כן השני לוקח הוא, אף שגוף הדבר יש לו מדין ירושה ומדין שותפתו. ונראה שזהו שיעת הרמב"ם מה שסובר בפ"א מה"י שמיטה ויוצא ה"י שאחין שחלקו מחזירין זה לזה ציוצול לא תבעל חלוקתן מכמות שהיתה וכו'. הרי שהרמב"ם סובר שמחליפין החלקים זה עם זה, ולא כמו שמפרש רש"י צ"פ כל הבגד שציוצול חוזרת השדה לתפוסה הבית והדר שקלי כדמעיקרא ע"ש, משום שמחזירין זה לזה ציוצול רק משום ספק מלוא יוצא אולי הוא נטל חלק של השני. וע"כ אי אפשר שיחזיר להשני, דאילו באמת נטל מקודם חלקו ששייך לו, ואיך יחזיר להשני דהרי נמלא שהוא כמוכר שדכו צעזת היוצא, ומשום כך מפרש שמחזירין לתפיסת הבית. אצל הרמב"ם הלא מפורש סובר שמחזירין זה לזה, בהכרח שהטעם הוא שהוא ודאי לוקח ולא מספק, והיינו שאף שעלם הדבר נטל מדין ירושחו ושותפתו, אצל בהחלוקה הוא ודאי לוקח, שבהכרח אם הוא לא ה"י נטל זו החלק, היתה של השני, ומה שהוא נטל את זו ודאי הוא לוקח, ומשום כך מחליפין החלקים זה עם זה. וכ"ז הוא רק אם הדין אין צריכה, הדין שהן לקוחות ודאין בהחלוקה, אצל לצ"ד יש צריכה אף בהחלוקה אינן לקוחות, אלא כל אחד חלקו הוא נטל, אצל צנוף הדבר לכ"ע אין הם לקוחות, משום שכל מה שהוא נטל הוא מדין ירושחו וכמו שנחבאר.

והנה בשני מינין שהדין הוא דכו"ע סברי אין צריכה ובהמשנה בדמאי ה"ל שהציאה הרשב"א ובהסוגי צנורות ה"ל, יש להסתפק, אי בשני מינין הם לקוחות אף צנוף הדבר, או שאף בשני מינין אין הם לקוחות צנוף הדבר, ואפילו אם נטל כל חלקו ממין אחד יורש הוא ונטל הוא מדין ירושחו, אלא מאחר שאין סדר החלוקה לחלוק מין אחד נגד השני, אלא שחולקין כל מין בפ"ע, ממילא אם זה נטל חלקו ממין אחד הם לקוחות בהחלוקה, ולא צנוף הדבר. ונראה שצ"ח הוא דן הרשב"א ה"ל, שזה צרור שצני מינין הם לקוחות בהחלוקה, וע"כ שם בסוגי צנורות לענין מעשר בהמה ולחיוצ קלבון יש להם דין לקוחות, אצל כאן לענין חליפי ע"ז שהדין ע"ז תופס את

דמיו, אין אוסר מה שיש כאן מעשה לקוחות, אלא צעין שצנוף הדבר יהי לוקח שאז תופס את דמיו, וע"כ כתב הרשב"א שמאחר שהן שני מינין ואין צריכה אפילו צנוף הדבר וע"כ דין שהאסור משום חליפי ע"ז תופס את דמיו. וזה מוכיח מהמשנה בדמאי מדאסור לחבר לומר לע"ה עול אהה חיעין שאינן מעושרין משום דכמוכר עצל לע"ה דמי, ואי לא ה"י לוקח על גוף הדבר לא ה"י אסור, ומוכח מה שצני מינין אין צריכה צנוף הדבר, וע"ז הקשה הרשב"א והוכיח דלא כן, שאי נימא שאין צריכה בשני מינין צנוף הדבר מאי פריך בהמורה ולישקול חדא להדי כלב ולישהרי אינך, והיינו שכרי התוס' שם בתמורה וצנורות דמי' שם הקשו מאי יושיל מה שיקח חד להדי כלב הרי אין ידוע איזהו, וכי בכל תערובות איסור מה שמעורר צריכה אפשר שיקח אחד ויותר השאר, ותיירא צנורות שם ח"ל שכך סברת הש"ס כיון שיש צריכה שיש לדבר שיהי חלוי בדעתו דמסתמא כן דעתו מחללה דליתו שיצור, הוא כנגד הכלב עכ"ל. וזהו שמקשה שם הרשב"א דכ"ז ניחא אם נימא שאף בשני מינין יש לו צמה שנוטל משום דין ירושחו, אלא שבהחלוקה הן לקוחות שייך שפיר לומר שחלוי בדעתם ומסתמא ה"י דעתם שאיזהו שיצורו אח"כ יהי נגד הכלב, אצל אם בשני מינין צנוף הדבר הם לקוחות משום שכל אחד מדין ירושחו יש לו רק חצי צבל מין ומין וכשנוטל כולו הוא בהכרח לוקח, וא"כ יש לשניהם חלק צבל, שכרי הוא מין אחר מן הטללים, ממילא בהכרח שיש לכל אחד ואחד חלק בעלה אחד, ואם אחד נטל כל הכלב, בהכרח שהעלה שהן שותפין שייך להשני, אלא שאין ידוע איזהו ואין שייך כבר לומר שחלוי בדעתם איזהו שיצור, דמה מועיל מה שיצור מאחר שבהכרח יש כאן חצי עלה נגד חצי כלב, והרי זה כמו כל תערובות איסור דאין אומרים שישקול אחד ויתיר השאר ע"י זה, ואף כאן מאחר שאין חלוי בדעתם אין לקחת אחד מהם ולהתיר השאר ומוכח מה שאלף בשני מינין אמרינן שכל גוף הדבר אינן לקוחות וכל מה שנוטל הוא מדין ירושה, וע"כ שייך זה שפיר שחלוי בדעתם ולא קשה מהמשנה בדמאי שבהכרח לומר שגם שם אף שאינן לקוחות צנוף הדבר, אצל מאחר שבהחלוקה הן לקוחות אסור לחבר לומר לע"ה עול אהה חיעין ואני שעורים שה"ז כמוכר עצל לע"ה, אצל כאן לענין ע"ז דין שאין זה חליפי ע"ז שאין תופס את דמיו אלא אם הם לקוחות צנוף הדבר, וע"כ כתב הרשב"א שרצא סובר כן שצני מינין הם לקוחות צנוף הדבר אצל הסוגי צנורות ותמורה סוברת שאף בשני מינין אינן לקוחות צנוף הדבר ולכן מקשה שם הגמ' ולישקול חד להדי כלב וכו'.

ומעתה לפי הסוגי צנורות ותמורה הסוברת שאף בשני מינין אין הם לקוחות צנוף הדבר אלא בהחלוקה, וא"כ לענין ע"ז אין זה חליפי ע"ז שיתפוס דמי' בהכרח למה צננתתו אסור, הוא רק משום שרואה בקיומו, וע"כ כתב הרמב"ם זה הטעם שפוסק כסתמא דגמ' צנורות ותמורה ודו"ק היעב ועיין בזה גם באצני עזרי פ"ג ממאכלות אסורות בזה.

פ"ח ד"א. כל שאין צו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם א"ע"פ שנעבד הרי זה מותר בהנאה, לפיכך עובדי כוכבים העובדים את הבריס ואת הגבעות ואת האילנות הנוטעין מתחלתן לפירות ואת המעיינות הנוטעין לרצים ואת הבהמה הרי אלו מותרין בהנאה ומותר לאכול אותן הפירות שנעבדו במקום גדילתן ואותה הבהמה, ואין לריך לומר הבהמה שהוקצת לעבודת כוכבים שהיא מותרת באכילה

באכילה בין שהקלו לעזודה בין שהקלו להקריבה הרי זו מותרת. במה דברים אמורים שאין בהמה נאסרת בשלל עשה זה מעשה לשם עבודה כוכבים, אבל עשה זה מעשה כל שהוא אסורה. כילד כגון ששחט זה סימן לעבודה כוכבים, עשה חליפין לעבודה כוכבים אסרה, וכן חליפין חליפין מפני שנעשים דמי עבודה כוכבים. במה דברים אמורים בבהמה עצמו אבל אם שחט בהמה חזירו לעבודה כוכבים או החליפה לא נאסרה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה, חפר זה צורות שיחין ומערות לשם עבודה כוכבים אסרה ע"ל. והראב"ד בהשגות כתב וז"ל א"ל אינו כן אלא אדם אוסר דבר שאינו שאינו שלו ע"י מעשה כדבר הוגה, ובהכי קיימא לן שמעשה במס' ע"י חליפין דהלכתא. מיהו דוקא בעוד כוכבים או בישראל מומר, אבל בישראל אחר אמרין ללעורי קא מכין ע"ל. הנה ביאור השגת הראב"ד הוא, שהרי ר"י ור"ע ור"י חקק אמרי שני דברים האחר שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו חפילו ע"י מעשה זה בחולין דמ"ב, ובדמ"א א' שם אמרו שאפילו למאן דסובר אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה שזו הה"ק בהבדלתה שם עוד כוכבים שניסך יינו של ישראל שלא בפני עוד כוכבים אסרו ע"ש וזה רק בזכותי אבל ישראל ללעורי קא מכין. וסובר הראב"ד שזהו אנו פוסקים כר"ה הסובר שם שאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה כמו שמשמע בע"ז דנ"ד א' כמו שכתב כאן הכ"מ שלא מוצא שם כלל הא' דר"י ור"ע עמ"ס ור"י יחזק. ולמדין מכלים דאחז ע"ש. אבל זה שפיר פוסקים כוותיהו שישראל אין אדם אוסר את שאינו שלו משום דלעורי קא מכין. ובהכרח שהרמב"ם סמוך כאן על מה שכתב בפ"ב מהל' שחיטה הלכ"א שישראל אינו אוסר את שאינו שלו משום דלעורי קא מכין. וכן כתב בפ"ז מהל' חובל ומזיק ה"י. והשגת הראב"ד היא רק מה שכתב סתם. וגם ל"ע מה שכלל זה הרמב"ם אם שחט בהמה חזירו או החליפה בע"ז, ובהחליפה ודאי שאינו שלו שהוא לא בעלים אין נאסר לאו משום דלעורי מכין אבל עכ"פ הרי הרמב"ם מפרש דבריו בהלכות שחיטה הג"ל ובהלכות חובל ומזיק הג"ל.

אבל זוהי שקשה בזה שכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' איסורי המחצה ה"ו הנעבד בין שעבד שלו בין של חזירו בין באונס בין ברצון בין צדון בין בשגגה בין לפני הקדש בין לאחר הקדש ה"ו אסור וירעה עד שיפול בו מוס קבוע ויפדה. וקשה בתרתי, האחד מה שהשיגו שם הראב"ד שכל חזירו צעין שיעשה זה מעשה, ומפורש הוא בע"ז דנ"ד א'. והשני שאפילו ע"י מעשה הדיון שאין נאסר דלעורי קא מכין רק בישראל או בזכותי, ואיך סתם הרמב"ם וע"ש בלח"מ.

והנראה בזה, דכל מה ששייך הדיון דאין אדם אוסר את שאינו שלו, הוא רק כשצריך לחול על הדבר שם הלוח, וכמו תקרובות ע"ז, וכן ציין נסך צריך לחול על היין שם יין נסך ואין הוא בעלים של של חזירו וכן נעבד צריך לחול על הדבר שם נעבד. והנה בהמורה דכ"ה יליף הגמ' דנרע ונעבד אסורין לגבוה מקרא מן הבקר מן הלאן להוליך את הנרע והנעבד, ותנא דבי ר"י יליף מן משחחם בהם מוס צם כל מקום שנאמר השחח הוא דבר שצערות ועכו"ם. והרמב"ם פוסק כהנא דבי ר"י כמפורש בפ"ג מהל' איסורי מחצה ה"י. וא"כ יש לומר דרק אי ילפין מקרא מן הבקר להוליך נעבד, המיועב הוא שבהמה הנעבדת אסורה למחצה וכיון שאינו שלו אינו יכול להתפסח בשם נעבד ע"כ נעבד בשל חזירו מותר, רק אם עשה זה מעשה דאדם

אוסר אף שאינו שלו ע"י מעשה, אבל להלכה דאיסור נעבד הוא מומשחחם בהם מוס צם, הדיון הוא אם נעשה זה השחח אסורה למחצה, וא"כ מה לי בשלו ומה לי בשל חזירו הרי נעשה זה השחח, ממילא אסורה בהמה שאינו יכול לאסרה וכמו המשחח לה. וע"כ אף בשל חזירו הרי נעשה זה השחח, ממילא לא אסורה בהמה למחצה, והסוגי בע"ז דמלך מעשה הוא רק חליפין דהך הנה דיליף פסול נעבד מקרא מן הבקר ומן הלאן, ובאינו שלו אין זה נעבד. ולפ"ז נראה דמה שאסר הרמב"ם נעבד בשל חזירו הוא רק בצעלי חיים דילפין מקרא ומשחחם אבל באינו בע"ה דאין שייך בהם פסול מוס ואין איסורם מקרא ומשחחם כמפורש בחולין דכ"ג א' דעל עופות לריבין מיעוט אחר לאסרן לגבוה משום דאין המנה וחכמה בעופות ואין המוס פוסל בהם אין לפוסלן מהקרא ומשחחם, וא"כ שארי דברים שליכא מיעוט מקרא כל פסוליהו רק מדאסורים להדיע נעבד. ובאינו שלו דאין נאסרין להדיע בשלל עשה בהן מעשה גם לגבוה מותרין. ואף בזה השחח למחצה דאבניו אסורים למחצה ולהדיע הם מותרים, זהו משום דילפין מק"ו מאתן כמפורש בע"ז דמ"י, וא"כ צעין דומיא דאתן שחול עלייהו שם נעבד, ובאין שלו אינן נאסרין, וזהו שכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' איסורי מחצה ה"י וכן המשחח למעין הנובע מארצו הרי מימיו פסולין לנכך, דייק מארצו, הא בשל רבים אין המים נאסרין כדאיחא שם בכ"מ, והעטם משום שאינו שלו כמו שכתב הש"ך בנקודת הכסף יור"ד סימן קמ"ה, ואף שפוסק בנעבד אף בשאינו שלו אוסר. וע"כ כמו שכתבנו שרק בע"ה ילפין מומשחחם בהם מוס צם, אוסר אף שאינו שלו, משא"כ מחובר שהלימוד הוא מאתן צעין דוקא שיהא שלו. ומיושב גם מה שהגמ' בע"ז דנ"ד יליף מכל הכלים אשר הזניה המלך אחז, דע"י מעשה אדם אוסר את שאינו שלו, אף ששם הוא לגבוה, ולגבוה הרי פוסק הרמב"ם דאף בלא מעשה אוסר שאינו שלו, ומשום דרק בצע"ה פוסק כן הרמב"ם ולא בשאר דברים, וגם מיושב הקושיא הג"ל הרי ע"י ישראל אינו אוסר שאינו שלו משום דלעורי קא מכין. ולהמבואר שפיר מיושב, דסברת ללעורי מכין שייך רק לענין דברים הנאסרין למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל זה ודאי לענין החיוב מיתה, לא נאמר ללעורי מכין ואין עליו איסור מיתה, וא"כ לענין בע"ה דאסורין מקרא ומשחחם, העיקר תלוי אי נעשה בהדבר דבר משחח וממילא נאסרה בהמה וע"כ אף בשאינו שלו כיון שחייב מיתה ע"ז. הרי אסור דיש כאן השחח ודוק. ומן הגאון הגדול רבי יצחק זאב הלוי סאלאווייט' שליט"א אמר לי בשם אביו הגר"ח זאק"ל, שמחובר כל איסורו הוא רק אחרי שיתלש וע"כ תלי זה בדיון אי אדם אוסר דבר שאינו שלו. וביארתיו כוונתו מאחר שכל האיסור הוא רק על אחר שיתלש ע"כ צריך לזה דין חלות שם נעבד כדי שיהא נאסר אח"כ, ובאינו שלו אין הוא בעלים להתפסח בשם נעבד והוא נכון מאוד, וע"כ דוקא במשחח למעין הנובע בארצו.

ולכאורה יש להציא רא"י למה שכתבתי שנעבד מאחר שילפין מקרא ומשחחם אף בשאינו שלו שעכ"פ העובדה חייב צסיף נאסרה בהמה שיש ומשחחם, דהנה בע"ז דמ"י אמר רבא דנעבד במחובר אסור לגבוה אבניו, ק"ו מאתן דחלוש מותר להדיע אפ"ה מחובר אסור לגבוה, כתוב לא חציא אתן זונה ל"ש תלוש ול"ש מחובר, נעבד שחלוש אסור אף להדיע, אינו דין שמחובר אסור לגבוה. וקשה עוצא א"כ למה לן קרא לאסור בע"ה לגבוה, נילף מהאי ק"ו מאתן, שאסור לגבוה אף שאתן אף באינו בע"ה מותר להדיע, ונעבד שאסור להדיע באינו בע"ה בודאי

בדלתי שבע"ה אסור לגבול. ועייין בתמורה דכ"ח ז' דרי"ה
ומה אהתן ומחיר וכי' שכתבו ור"ה דה"י יכול הגמ' לומר
הך ק"י מאתן מה שאמרו בע"ז דמ"ו ע"ש. ולכאורה תימה
ה"כ באמת יקשה למה לן קרתי לפסול נעבד מאחר שיש
ק"י מאתן, וע"כ שאי מטעם הק"י מאתן ה"י הדין כמו
באתן שבעינן שיבא שלו ולא של חצירו, וע"כ לריבין קרא
ומשחם דאף בשל חצירו אסור וכמו שסובר בן הרמב"ם
הי"ל, אלא שא"כ יקשה על אידיך תנא שילוף פסול נעבד
מקרא מן הבקר ומן הלאן שביארנו שלדידי ג"כ בשל חצירו
אינו אוסר ולמה לדידי הלימוד מקראי על נעבד, תיפוק
מהק"י מאתן ורק בשלו גאסר ולא בשל חצירו.

ונראה והנה צע"ז ד"ג אמרין ישראל שזקק לצינה להשתחוה לה וזא עכו"ם והשתחוה לה אסרה והטעם משום דבישראל גלי דעתה דניחא לי צעכו"ם וכי אהא עכו"ם ופלח שליחותי ידי' עזיד. וכן פסק הרמב"ם נקמן צה"ג, והנה זה ודאי שלא אהיין עלה מדין שליחות דהא לא עשאו שליח מפורש וגם הא אין שליחות לעכו"ם, ורק עיקר הטעם דעכ"פ עיכוב הצעלים אין כאן דהא יש כאן מעשה נעבד שהוא השתחוה לה, אלא שאם בלא ראון הצעלים הדין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דיש עיכוב הצעלים ולא כל כמיני' לאסור של חבירו אבל אם צראון הצעלים הוא נעשה איסור מטעם מעשה השתחוה של העכו"ם, וכ"ז הוא בשלא צעיין לעלם המעשה שיכא הוא הצעלים על החפץ, מאחר שאין זה ענין כמו הקדש ומכירה שצריך דוקא צעלים, אלא הוא דין עבודה לעכו"ם ורק שיש עיכוב צעלים אבל אם אינן מעכבין שוב אף מעשה של אחר אוסר, אבל אי כל איסורו של נעבד צבט"ח היינו למידין מאתחן, הי דין נעבד חלוי צהצעלים, וכמו שאין יכול להקנות את של חבירו, אף נעבד כן דינו שאין יכול לעשות לע"ז את של אחר, ולא הי' מהני ע"ז ניוחתא רק הי' צעיין שליחות וכמו צמוקלה לע"ז סובר הרמב"ם צפ"ד מאיסורי מצח הכ"ל שאין נאסר צל חבירו, והטעם שלהקנות צעיין דוקא צעלים ודו"ק. ומשום כך שפיר לריבין קרא על נעבד ולא ללמוד מק"ו מאתחן, והג"מ יהי' שסגי אף בניחותא. ומיושב גם להך חנא דיליף נעבד מקרא

פ"ח ד"ג ישראל שזקק לצינה להשתחוו לה ולא השתחוו לה וצא עובד כוכבים והשתחוו לה אסרה בהנאה שזקיפתה מעשה. וכן אם זקק צילה וצא עובד כוכבים והשתחוו לה אסרה. חתך דלעת וכיוצא בה והשתחוו לה אסרה. השתחוו לחצי דלעת והצי האחר מעורה צו הרי זה אסור מספק, שמה זה החצי כמו יד לחצי הנעבד. חילן שנעשו מתחלה שיביה נעבד אסור בהנאה חו היא אשרה האמורה בתורה. היה חילן נעוע וגדעו ופסלו לשם עבודת כוכבים אפילו בצריך והרכיב צגופו של חילן והוציא שריגים בורת השריגים והם אסורים בהנאה ושאר החילן מותר. וכן המשתחוו לחילן אע"פ שלא נאסר גופו כל השריגים והעלים והלולצין והפירות שיוצא כל זמן שהוא נעבד הרי אלו אסורין בהנאה. חילן שהיו העובדי כוכבים משמרין את פירותיו ואומרים שהם מוכנים לעשות שכר לצית עבודת כוכבים פלוני ועושין מהן שכר ושוחין אותו ציוס חגם הרי זה החילן אסור בהנאה מפני שסתמו שהוא אשרה ולפיכך עושין בפירותיו כך שזו היא חוקה של אשרה ע"כ.

רצ"ע לי מה שכתב הרמב"ם הטעם בירושל' שזקק לזימה להשתחוה ולא השתחוה וזא עובד כוכבים והשתחוה שחסרה בהנאה משום שזקיפהא מעשה, למה לו טעם זה

הלא צפשיטו העעס הוא שאף שאין אדם חוסר דבר שאינו
שלו, מ"מ כיון שהישראל גלי דעתו דניחא ל' צזה כדליתא
להדי צע"ז דנ"ג ב', ולכן העכו"ם יכול לאסור יעווי"ש
כל הסוגי', ודוחק לומר שכונת הרמז"ם שזה מעשה לגילוי
דעתו שרואה צעודה כוכבים, שלא הי' צריך לומר שזקיפה
מעשה, אלא שזקיפה גלי' אדעתו, ומשום כך נראה שע"ס
יש כאן, ושתי תיבות אלו שזקיפה מעשה צריך להיות
אחר הדין שכתב וכן אם זקף צי"ה וצ"ה עובד כוכבים
והשתחווה לה אסרה, שזקיפה מעשה. והצ"ח הוא, הלא
הרמז"ם פוסק לעיל צה"ב אבני הר שנדלדלו ועבדן במקומן
מותרות שהרי אין בהן תפיסת יד אדם, ואף שהלש הוא
מ"מ מאחר שאין בהן תפיסת יד אדם מותרות, ומכ"ע הדין
גם צמים שעקרו הגל והשתחווה להן לא אסרו משום שכן
כמו אבני הר שנדלדלו מעלמין כדליתא צע"ז דנ"ג א',
וצע"ז צדמ"ו א' איתא צע' חזקי' זקף צי"ה להשתחווה לה
והשתחווה לה מכו, ור"ה הגמ' נפרש שם הספק אי זקיפה
כמעשה או לא כמעשה, ודייק הא לא זקפה לא מחסרה
ומשום שה"ז כמו אבני הר שנדלדלו, ובסוף הסוגי' מפרש
שם הגמ' שהספק של חזקי' הוא בישראל שזקף צי"ה וצ"ה
עכו"ם והשתחווה לה, אי זה כמו שזקף לצי"ה, או שמא
דוקא לצי"ה דמינכרה זקיפה אצל צי"ה לא ע"ש. ורש"י
מפרש שם שזה ודאי מאחר שהלש הוא ולאו בעלי חיים
נא צעינן מעשה בגופו ונאסר מיד בהשתחווה, אלא הספק
אי זה דומה לצי"ה ויש גילוי דעתו או לא. אצל הרמז"ם
ברי אף שפוסק שאף שזה הלש מ"מ לא נאסר משום
דצעינן תפיסת יד אדם, ואעפ"כ פוסק כאן האו ספק
דישראל שזקף צי"ה, מוכח מזה שמפרש שלמסקנא ודאי
שחזקי' סובר שזה חשצין לתפיסת יד אדם, וזקיפה מעשה
היא, אלא הספק אי יש כאן גילוי דעת של הישראל דמינכרה,
וחבו שמסיק הרמז"ם אחר שכתב האו וכן אם זקף צי"ה
וצ"ה עכו"ם והשתחווה לה אסרה, שזקיפה מעשה. ופלא
צעינו מה שלא ראיתי למי שהעורר צזה. וגם צ"ע מג"ל
לרש"י לפרש שחזקי' סובר שאין צריך מעשה אדם כלל וי"ל.

(ב) ובהא שכתב הרמב"ם זה"ל כל שאין בו תפיסת יד
 אדם ולא עשהו אדם אע"פ שנעבד ה"ל מותר
 בהנאה, לפיכך עובדי כוכבים העובדים את ההרים ואת
 הגבעות ואת האילנות הנטועין מתחלתן לפירות ואת
 המעיינות הנובעין לרבים ואת הבזמה הרי אלו מותרין
 בהנאה וכו'. שמשמע שהמעיינות הנובעין לרבים הטעם
 הוא מה שמהירין משום שאין בה תפיסת יד אדם, ולי"ע
 דאי משום זה אפילו דיחיד נמי מותר, רק בטעמינהו ביד
 כמבואר בע"ז דנ"ע ח', ובשל רבים לעולם מותר וכמו שכתב
 הראב"ד בהשגות זה"ב. ועיין כאן בלח"מ. גם הגר"א
 ביו"ד סימן קמ"ה כתב שדברי הרמב"ם חמור, דהרי אף
 של יחיד מותר מה"ע דאין בו תפיסת יד אדם, ובשל רבים
 אפילו תלושין מותרין ע"ש. ונראה מאחר שהרמב"ם פוסק
 מים שעקרן הגל וכן אבני הר שנדלדלו אינן נאסרין משום
 שאין בהן תפיסת יד אדם, הרי אף שתלושין הן מ"מ אינן
 נאסרין משום הגזל"ב דבעינן שיהא תפיסת יד אדם,
 ויולפינן לה בע"ז דמ"ז ח' מהר ובהמה בעלת מוס, ונמלא
 שאין דין תפיסת יד אדם הוא לעשותה לתלוש, אלל כך
 דינו שאין חל על הדבר שם ע"ז באם אין תפיסת יד אדם
 בו, וזה הדין כמו שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו שאינו
 בעלים, כן לא נקרא תפיסת יד אדם באם אינו בעלים,
 וע"י מעשה שאוסר את שאינו שלו, גם מחשיבו לתפיסת
 יד אדם, ונמלא שמים הנובעין לרבים, משום חרתי הן
 מותרין, משום שאין אדם אוסר את שאינו שלו, וגם אין